

כורסל פרוסט: בטרקלינה של נואדאם ורדיין בתרגום ירוחם לוריא

קטע זה לקוח מתוך חלקו השני ("אהבה אחת של סוואן") של כרך א "בחי- פוש הזמן האבוד". הוא מספר על ראשיתה של פרשת אהבתו האומללה של שארל סוואן, ידיד קרוב למשפחתו של המספר, לאודט דה-קרסי, יצאנית- למחצה-פרשה שעקבותיה ניכרים בכל חלקי הספר רב-ההיקף ורב-הדמויות הזה. יש הרואים בפרשת-אהבה זו דוגמה מובהקת לנושאו העיקרי של הספר- ייסורי האהבה שאינה באה על סיפוקה, ייסורי-אהבה מכל סוג ובכל תחום, שתחילתם מסופרת מתוך חדירה פסיכולוגית בלתי-מצויה בראשית חלקו הראשון ("קומברה") של כרך א זה, והם שם ייסורי-אהבתו של הבן הרך- בשנים אל אמו. מצד אחר, מתחיל בקטע זה התיאור המפורט והמקסים של חיי החברה הבורגנית וכן של חיי החברה הגבוהה בצרפת, שגילוייהם אף הם ניכרים בכל חלקי הספר, שפן רומן זה-שהוא, למעשה, הראשון ברומנים הצרפתיים שיאָה לו ההגדרה "רומן-נהר", הגדרה שטבע רומן רולאן לגבי ספרו המקיף "זין פריסטוף"-הוא גם התיאור השלם ביותר של החברה הצרפ- תית בסוף המאה הי"ט, על גילוייה החברתיים, האמנותיים והפוליטיים.

...כאשר בישרה הגברת ורדיין שיהיה להם אורח בערב, מר סוואן, בזעק הרופא: "סוואן?" בנעימה שנעשתה גסה בשל הפתיעה, כי החדשה הפחותה ביותר היתה מפתיעה יותר מכל אדם אחר איש זה שסבור היה כי תמיד הוא מוכן לכל דבר. ובראותו שאין עונים לו: "סוואן? מי זה, סוואן!" צרח מעוצם חרדה. וזו הופגה כשאמרה הגברת ורדיין: "הלא הוא הידיד שאודט סיפרה לנו עליו".- "הה! טוב, טוב, בסדר", השיב הרופא שנרגע. אשר לצייר, הלה שמח היה על כניסתו של סוואן אל בית ורדיין משום שחשבו מאוהב באודט ואוהב היה לסייע להתקשרויות. "אין דבר המשעשע אותי כעשיית חתונות", גילה באזנו של הדוקטור קוטאר, "כבר הצלחתי ברבות, אפילו בין נשים!"

באמרה לבני ורדיין כי סוואן הוא "Smart" הביאתם אודט לידי חשש שהוא אחד ה"משועממים". אך, אדרבה, הוא עשה עליהם רושם מצוי, שפנעלם מהם היו קשרים עם החברה ההדורה אחת מסיבותיו העקיפות. אכן, לגבי גברים, ולו גם חכמים, שמימיהם לא היו באים בחברה, היתה לו העליונות של מי שחי בה קימעה, שהיא שלא לשנות את צורת העולם על-ידי התשוקה או הבעתה שהוא משרה על הדמיון, לחשבו כאילו נעדר-חשיבות. חביבותם המנוערת מכל סנוביות ומן הפחד להיראות חביב מדי, משנעשתה בלתי-תלויה הרי יש בה אותה קלות, אותו חן בתנועות של אלה שאבריהם המוגמשים מבצעים בדיוק מה שהם רוצים, ללא השתתפות סרת-טעם ומסורבלת של שאר הגוף. ההתעמלות היסודית הפשוטה של

איש החברה הגבוהה, המושיט ידו ברצון אל הצעיר הלא-ידוע שמציגים לפניו והקד קידה מתוך הסתייגות לשגריר שלפניו מציגים אותו, סופה שחדרה, בלי שיהיה מודע לכך, בכל עמדתו החברתית של סוואן, שכלפי אנשים בני סביבה נחותה משלו, כפי שהיו בני ורדירן וידידיהם, הציג בטבעיות לראנה את אדיבותו, התמסר לחיזורים שלפי דעתם היה "משעמם" נמנע מהם. לא היה לו רגע של קרירות אלא עם הדוקטור קוטאר: כשראה שהוא קורץ לו בעינו ומחייך אליו בהבעה דו-משמעית בטרם יבואו לידי שיחה (תנועה שקוטאר היה מכנה אותה "להניח לבוא"), סבר סוואן כי הרופא ודאי מפירו מאיזה בית-תענוגות, הגם שהוא עצמו היה ממעט מאד לבקר שם, לפי שמיימו לא היה בן-בית בחברה של הוללות. כיון שהרמיזה נראתה לו סרת-טעם, בייחוד במעמדה של אודט שעלולה היתה לקבל דעה רעה עליו, העמיד פנים קרים כקרח. אך כשנודע לו כי אשה שהיתה לידו היא הגברת קוטאר, סבר שבעל צעיר כמוהו לא יבקש לרמוז לפניו אשתו רמיזות על בידור מסוג זה; והוא חדל מליחס להפעתו של הרופא את המשמעות שחשש ממנה. הצייר הזמין מיד את סוואן לבוא אל אולפנו עם אודט; סוואן מצא שהוא נחמד. "אולי יטו לך חסד יותר מאשר לי", אמרה הגברת ורדירן, בנעימה המעמידה פנים שנעקצה, "ויראו לך את דיוקנו של קוטאר" (היא הזמינתו מן הצייר). חשוב בדבר, "מר" ביש, הזכירה לצייר, שבדיחה מקובלת היתה לכנותו "מר", להחזיר לו מבט נחמד, את צדה הקטן, העדין, המשעשע, של העין. "אתה יודע שמה שאני מבקשת בייחוד הוא החיוך שלו; מה שביקשתי ממך הוא דיוקן החיוך שלו"; ומאחר שביטוי זה נראה לה ראוי-לציון, חזרה עליו בקול רם מאד כדי שתהא בטוחה שמוזמנים רבים שמעוהו, ובאמתלה סתומה אף קירבה אליה תחילה אחדים מהם. סוואן ביקש לעשות היפרות עם הכל, גם עם ידיד ותיק של בני ורדירן, סנייט, אשר ביישנותו, פשטותו וטוב-לבו קיפחו בכל מקום את ההוקרה לה זכה בזכות חכמתו, חכמת ארכיבר, הונו הרב, והמשפחה הנכבדה שממנה יצא. בדברו היתה לו בפיו דייסה שנחמדה היתה משום שהכל חשו שהיא מעידה פחות על פגם בלשון מאשר על סגולת-נפש, כעין שארית של תום הילדות שלא אבד לו מעולם. כל העיצורים שלא יכול לבטאם היו כקשיים אשר לא יכול להם. בבקשו מן הגברת ורדירן להיות מוצג לפני מר סנייט היה סוואן בעיניה כהופך את התפקידים (עד כדי כך שבתשובה אמרה, בהדגשת ההבדל: "מר סוואן, שמא תואיל להרשות לי להציג לפניך את ידידנו סנייט"), אך הוא עורר בסנייט חיבה לוחטת, אשר בני ורדירן לא גילוה לסוואן מעולם, כי סנייט היה מביאם לידי קצת עצבנות, והם לא שטו לעשות לו ידידים. אך, לעומת זאת, נגע סוואן אל לבם לאין ערוך בסברו שהוא חייב לבקש מיד לעשות היכרות עם דודתו של הפסנתרן. לבושה שחורים כדרכה תמיד, משום שהיתה מאמינה כי בשחורים תמיד אדם נראה נאה וכי זה הלבוש המעודן ביותר, היו פניה אדומים ביותר כבכל פעם שהיתה מסיימת אכילתה. היא קדה קידה לפני סוואן מתוך כבוד, אך שבה ובזדקפה בהדר. מאחר שלא היתה לה שום השכלה וחוששת היתה לעשות שגיאות בצרפתית, היתה מעמעמת ביטויה במכוון, מתוך סברה שאם תארע לה

פליטת־פה תטושטש זו בערפל כזה שאי־אפשר יהיה להבחין בה אל־נכון, ולכן לא היתה שיחתה אלא פִּיחפוח לא־ברור, שמזמן לזמן היו מזדקרות ממנו המלים הנדירות שבהן חשה בטחון. סוואן סבר שהוא יכול ללגלג עליה קימעה באזני מר ורדירן, אלא שהלז נעקץ דווקא.

"זוהי אשה כה מצוינת", השיב. "אני מסכים עמך שאין היא מסחררת; אבל מבטיח אני לך שהיא נעימה כשמשוחחים עמה ביחידות".—"איני מסופק בזה", מיהר סוואן להודות. "כוונתי היתה לומר שהיא לא נראתה לי 'דגולה', הוסיף בהבליטו שם־תואר זה, "ובעצם, זוהי מחמאה, למעשה!"—"ראה", אמר מר ורדירן, "אומר לך דבר שיתמיה אותך, היא כותבת באופן מקסים. מעולם לא שמעת את אחיינה? זה נפלא, לא כן, דוקטור? רצונך שאבקש ממנו שינגן משהו, מר סוואן?"—"זה יהיה אושר..." החל סוואן להשיב, והנה הפסיקו הרופא בפנים מלעיגים. אכן, כיון שזכר כי ההטעמה והשימוש בצורות חגיגיות מיושנים הם בשיחה, הרי אך שמע מלה רצינית הנאמרת בחזמרה, כפי שנאמרה עתה המלה "אושר", מיד היה סבור כי מי שאמרה נתגלה כדובר מליצות. ואם נוסף על כך נמצאה אותה מלה במקרה בתוך מה שהיה מכנה מליצה שדופה, ותהי אותה מלה שגורה ככל שתהיה, הרי היה הרופא משער כי הפסוק המותחל הוא מגוחך והיה מסיימו מתוך ליגלוג במוספמה שכמו מאשים היה את בן־שיחו שאמר להשתמש בה, שעה שהלז לא העלה זאת כלל בדעתו.

"אושר לצרפת!" קרא במשובה כשהוא מרים זרועותיו בהדגשה.

מר ורדירן לא יכול להתאפק מצחוק.

"על מה הם צוחקים, אנשים טובים אלה שם. דומה שאין מולידים עצב שם בפנינתכם הקטנה", קראה הגברת ורדירן. "אם אתם סבורים שאני נהנית לשבת יחידה בעונש", הוסיפה בנעימה כעושה, כשהיא נוהגת כילדה.

הגברת ורדירן היתה יושבת על מושב שבדי גבוה של אורן מדונג, שפנר אחד מבני המקום נתן לה ואשר אותו שמרה אף שהיה מזכיר לה צורה של שרפרף והיה מתנגש ברהיטים העתיקים הנאים שברשותה, אלא שעשתה לה לחוק להבליט את המתנות שהיו הנאמנים רגילים להגיש לה כפעם־בפעם, כדי שינעם לנותניהן להכירן בבואם. אכן משתדלת היתה לשכנע שיסתפקו בפרחים ובסופריות, הנשמדים לפחות; אלא שלא היתה מצליחה בזה, והיה לה בביתה אוסף של מיחמי־רגליים, כפיות, מטוטלות, פרגודים, מדי־לחץ, כלי־חרסינה, במצבור של כפולים וכלאיים של דורונות.

מאותה עמדה גבוהה היתה משתתפת בעליוות בשיחתם של הנאמנים ומתבדחת על הלצותיהם, אך מאז התאונה שאונתה ללסתה ויתרה למעשה על ההתפרצות בצחוק ותחת זאת היתה מפליגה בחיקוי מוסכם שמשמעותו, ללא יגע ואף לא סיכון לגביה, שהיא צוחקת עד דמעות. לשמע דבר כלשהו שהיה פולט אחד האור־חיים נגד אחד המשעממים או נגד אורח־לשעבר שהוטל אל מחנה המשעממים—ולגודל ייאושו של ורדירן, שזמן רב התימר להיות חביב כאשתו אלא שבצחקו באמת היה מתגשם מהר והורחק ונוצח על־ידי ערמה זו של צחוק בלתי־פוסק ומדומה—

היתה פורצת בקריאה קצרה, עוצמת עצימה גמורה את עיני-הציפור שלה שתבלול החל להצעופן, ולפתע, כאילו לא היתה שהות בידה אלא להסתיר מראה בלתי-צנוע או להתגונן מפני התקף קטלני, בטמנה פניה בידיה שהיו מכסות אותם ושוב אינן מגיחות לראות דבר, היתה כמתאמצת לדכא, לבטל צחוק שאילו נתמסרה לו היה מביאה לידי עילפון. כך, המומה מעליוזתם של הנאמנים, שיפורה מחברות, מרכילות ומהסכמה, היתה הגברת ורדירן יושבת על המוט שלה כציפור שבללו את בלילה ביין חם ומתיפחת מרוב חביבות.

בינתיים ומר ורדירן, לאחר שביקש רשות מסוואן להצית את מקטרתו ("כאן אין מתביישים, נמצאים בין חברים"), מבקש היה מן הפסנתרן הצעיר שישב אל הפסנתר.

"הבה, ראה, אל תציק לו, הוא איננו כאן כדי שיטרידוהו", קראה הגברת ורדירן, "איני רוצה שיטרידוהו!"

"אבל מדוע זה יטריד אותו?" אמר מר ורדירן, "מר סוואן אולי אינו מכיר את הסונאטה בפה-דיאז שגילינו; הוא יגן לנו את העיבוד לפסנתר". "הה! לא, לא, לא את הסונאטה שלי!" קראה הגברת ורדירן, "אין לי חשק לקבל מרוב ככי דלקת-מוח עם כאב-עצבים של הפנים, כמו בפעם האחרונה; תודה על המתנה, איני רוצה לחזור על זה; אתם טובים, אתם, רואים שלא אתם תהיו מרותקים שמונה ימים למיטה!"

מחזה קצר זה שהיה מתחדש בכל פעם שאמר הפסנתרן לנגן היה מלכב את הידידים כאילו חדש היה, כהוכחה למקוריותה המקסימה של "בעלת-הבית" ולרגישותה המוזיקלית. אלה שהיו סמוכים אליה היו רומזים לאלה אשר היו מעשנים או משחקים בקלפים הרחק יותר, שיקרבו, שקורה משהו, כשהם אומרים להם כפי שנוהגים ברייכסטאג בשעות מעניינות: "שמעו, שמעו". ולמחרת היו ממלאים צער את לב אלה שלא יכלו לבוא באמרם להם כי המחזה היה אף משעשע יותר מכפי הרגיל.

"ובכן! ראי, זה מוסכם", אמר מר ורדירן, "הוא יגן רק את האנדאנטה". "רק את האנדאנטה, איך אתה פותר את זה?" קראה הגברת ורדירן. "האנדאנטה היא-היא השוברת את ידי ואת רגלי. הוא באמת נהדר, בעל-הבית! הרי זה כאילו ב'תשיעית' היה אומר: נשמע רק את ה'פינאלה', או ב'מייסטרונגר' רק את הפתיחה".

בינתיים היה הרופא מפציר בגברת ורדירן שתניח לפסנתרן לנגן, לא משום שסבר שהיא מעמידה פנים באשר למיחושים שהמוזיקה משפיעה עליה—מכיר היה מצבים מסוימים של חולשת-עצבים—אלא מתוך אותו הרגל שיש לרופאים רבים לרכך מיד את חומרת פקודותיהם אם אך כרוכה בכך, דבר שבעיניהם הוא חשוב הרבה יותר, איזו מסיבה חברתית שבה הם נוטלים חלק ובה אחד הגורמים העיקריים הוא האדם לו הם יועצים אז שישכח את הפרעת-העיכול או את השפעת שלו.

"לא תהיי הולה הפעם, תראי", אמר לה כשהוא מבקש להשפיע עליה במבטו. "ואם תחלי, נטפל בכך".

"באמת?" השיבה הגברת ורדירן, כאילו נוכח הסיכוי של חסד כזה שוב לא היה מקום אלא להיכנע. אולי גם, מרוב אמרה שתהיה חולה, היו רגעים בהם שוב לא זכרה כי שקר היה זה והיתה משווה לעצמה נפש של חולה. והנה הללו, גלאים מהיות אנוסים תמיד לתלות בתבונתם את נדירות התקפיהם, אוהבים להאמין כי יוכלו לעשות בלי נזק כל מה שמוצא חן בעיניהם ומזיק להם כרגיל, בתנאי שימסרו עצמם בידיו של יצור רב-כוח אשר בלי שתידרש מהם טירחה כלשהי, במלה או בגלולה, יעמידם על רגליהם.

אודט הלכה והתישבה על ספת-מרבד, סמוך לפסנתר.

"יודעת את, יש לי מקום משלי", אמרה לגברת ורדירן.

זו, בראותה את סוואן על כיסא, הקימתו:

"אינך בנוח כאן, לך אפוא לשבת ליד אודט, לא כן אודט, את תפני מקום למר סוואן?"

"איזה בוכה * נאה", אמר סוואן, שביקש להיות חביב, בטרם יישב.

"הה! אני שמחה על שאתה מעריך את הספה שלי", השיבה הגברת ורדירן, "ואני מודיעה לך שאם אתה רוצה לראות נאה כזה יכול אתה לוותר על זה מיד. מעולם לא עשו משהו כמוהו. גם הכיסאות הקטנים נאים להפליא. עוד מעט תסתכל בהם. כל לוח-ברונזה מתאים בנושאו לנושא המושב; יודע אתה, יש לך במה להשתעשע אם תרצה להסתכל בזה, אני מבטיחה לך שעה נעימה. רק האפריזות הקטנות של הספה, הנה כאן, הגפן הקטנה על הרקע האדום של הדוב והענבים. זה מה שקרוי ציור, מה? מה אתה אומר על זה, סבורה אני שהם ידעו זאת, בעצם, לצייר! האין היא מעוררת תיאבון, הגפן הזאת? בעלי טוען שאינני אוהבת פירות משום שאני אוכלת פירות פחות ממנו. ולא כן, אני רעבתנית יותר מכולכם, אבל איני צריכה לשימם בפי, מאחר שאני נהנית בעיניים. מה לכם שאתם צוחקים כולכם? שאלו את הרופא, הוא יאמר לכם שהענבים האלה הם כרם משלשל בשבילי. אחרים מקבלים טיפול בפונטנבלו, אני יש לי עיר-מרפא משלי, בובה. מר סוואן, אל תצא בטרם תמשש את לוחות-הברונזה הקטנים של המסעדות. איך הפאטינה, רכה למדי? לא, לא כן, במלוא הידיים, משש אותם היטב."

"הה! אם הגברת ורדירן מתחילה ללטף את הברונזות, לא נשמע מוזיקה הערב", אמר הצייר.

"שתוק, אתה נבל".—"בעצם", אמרה והפכה ראשה אל סוואן, "אומרים עלינו, הנשים, דברים פחות תאוותניים מזה. אבל שום בשר לא ישווה לזה! כשמר וורדירן היה נוהג בי כבוד ומקנא לי—הבה, היה מגומס, לפחות, אל תאמר כי מעולם לא קינאת לי..."

"אינני אומר שום דבר. הבה, דוקטור, אתה עדי: האם אמרתי דבר-מה?"
סוואן מישש את לוחות-הברונזה מתוך נימוס ולא העז לחדול מהם מיד.

* סוג מלאכת-גובלן מחרושת העיר בובה בצפון צרפת. (המתרגם)

"הבה, תלטף אותם אחר-כך; עכשיו אותך ילטפו, ילטפו באוזן; אתה אוהב זאת, סבורה אני; הגה איש צעיר שיטפל בדבר".

והנה לאחר שניגן הפסנתרן היה סוואן חביב אליו אף יותר מאשר לשאר האנשים שהיו שם. וזה טעמו של דבר.

שנה לפני כן שמע ערב אחד יצירה מוזיקלית מבוצעת בפסנתר ובכינור. תחילה לא התענג אלא על איכותם החמרית של הצלילים שהפיקו הכלים. וכבר היה זה עונג רב כאשר מתחת לכו הפינור, דק, עמיד, צפוף ומנחה, ראה לפתע את גוש חלקו של הפסנתר, רב-צורות, בלתי-מחולק, שטוח ומנוקש בו בעצמו כטילטולם הסגול של הגלים שאור-הירח מקסימם ומנחיתם, מבקש להתרומם בשיקשוק נוזלי. אבל באחד הרגעים, בלי שיכול להבחין ברור במיתאר, לכנות בשם מה שמצא חן בעיניו, מוקסם לפתע, ביקש לאסוף את הפסוק או את ההרמוניה—הוא לא ידע בעצמו—שחלף ופתח את נפשו ביתר רווחה, כפי שבשמיי-ורדים מסוימים התועים באוויר—הערב הלח יש בהם סגולה להרחיב את נחירינו. אולי משום שלא היה יודע את המוזיקה חש רושם כה מבולבל, אחד מאותם רשמים שהם אולי אף-על-פי-כן היחידים שהם מוזיקליים-טהורים, לא-מקיפים, מקוריים לגמרי, שאין לצמצמם לשום סוג-רשמים אחר. רושם מסוג זה, במשך רגע, הוא, כביכול *sine materia**. בלי הצלילים שאנו שומעים אז נוטים כבר, לפי גבהם וכמותם, לכסות לעינינו שטחים שוגי-מידות, להתוות ערבסקות, לתת לנו תחושות של רוחב, של דקות, של יציבות, של שגיון. אבל הצלילים נעלמים בטרם תהיינה אותן התחושות מגובשות בנו מפדי שתצפנה אותן התחושות שמעוררים כבר הצלילים הבאים אחר-כך או אף בעת-ובעונה-אחת. ואותה תחושה תוסיף לעטוף בנווליותה ובנמיסיותה את הנעימות הצצות מתוכן לרגעים, בלתי-מובחנות כמעט, ומיד שבות וצוללות ונעלמות, מזפרות רק על-פי העונג המיוחד שהן מעניקות, ואין לתארן, לזכרן, לקרוא בשמן, אין להביען—אילו הזכרון, כפועל העמל להניח יסודות של קיים בלב הגלים, ביצרו לנו העתקים מדויקים של אותם פסוקים חומקים, לא היה מאפשר לנו להשוותם אל הבאים אחריהם ולהבדילם. כך, אך פגה התחושה הערבה שבאה על סוואן, ובו-במקום סיפק לו זכרונו העתק ארעי, אלא שבו נתן עיניו בעוד הקטע נמשך, כדי-כך שכאשר חזר לפתע אותו רושם שוב לא היה בלתי-נתפס. הוא היה מתאר לעצמו את הטווח שלו, הקבוצות התואמות, הכתב, איכות ההבעה; היה לפניו דבר זה ששוב אינה מוזיקה טהורה, שהוא רישום, ארדיכלות, מחשבה, והמאפשר להיזכר במוזיקה. הפעם הבחין בבירור בפסוק המתרומם במשך רגעים אחדים מעל לגלי הקול. מיד הציע לו הפסוק תענוגות מיוחדים, אשר מימיו לא היה לו מושג עליהם בטרם ישמעו, אשר חש כי שום דבר מלבדו לא יוכל לוודעם לו, והוא רחש כלפיו כעין אהבה נעלמה.

בקצב אטי נהג אותו תחילה פה, אחר-כך שם, אחר-כך אל מקום אחר, אל אושר

* ללא חומר. (המתרגם)

אצילי, בלתי-מובן ומדויק. ולפתע, בנקודה שאליה הגיע הפסוק ואשר משם התכוון לעקוב אחריו, לאחר הפוגת-רגע, שינה כיוון פתאום ובתנועה חדשה, מהירה יותר, זעירה, עגומה, בלתי-פוסקת ורכה, סחף אותו עמו אל סיכויים נעלמים. אחר-כך נעלם. בלהט ביקש לשוב ולראותו פעם שלישית. ואכן, חזר והופיע, אך בלי לומר לו דבר ברור יותר, ובגרמו לו אפילו תענוג עמוק פחות. אך כיון ששב הביתה, היה לו צורך בו: הוא היה כגבר שעוברת-אורח שראה רגע אחד החדירה לתוך חייו דמות של יופי חדש המעניק לרגישותו-הוא ערך רב יותר, אך בלי שיידע אם יוכל לשוב ולראות לעולם את זו שהוא אוהב כבר ואפילו את שמה אינו מכיר.

גם אהבה זו לפסוק מוזיקלי דומה היה רגע כי ודאי תרוקן בסוואן את האפשרות של מין חידוש עלומים. זה זמן רב גואש מלהצמיד את חייו אל תכלית אידיאלית וצימצם אותם לרדיפת הנאות יום-יום, שמאמין היה, בלי שגילה לעצמו במפורש, כי שוב לא יחול בזה שינוי עד מותו; יתר על כן, כיון ששוב לא חש מחשבות נעלות ברוחו חדל מלהאמין במציאות, בלי יכולת אף להכחישן מכל-וכל. אכן, הרגל קנה לו למצוא מפלט במחשבות ללא חשיבות שסייעו בידו להניח מן הצד את יסוד הדברים. כשם שלא היה שואל את עצמו אם לא מוטב לו שלא לבוא בתדרה, אך לעומת זאת יודע היה בוודאות כי אם קיבל הזמנה עליו להופיע וכי אם לא יערוך ביקור אחר-כך יהיה עליו להשאיר את כרטיסו, כך בשיחתו היה מתאמץ שלא להביע לעולם בלהט דעה משלו על הדברים אלא לספק פרטים חמריים שאי-כזה יש להם ערך לעצמם ואשר היו מסייעים בידו שלא להראות את יכולתו. הוא היה מדייק להפליא בדבר מתפוזן של בישול, בדבר תאריך לידתו או מותו של צייר, בדבר רשימת יצירותיו. לפעמים, על אף הכל, היה נסחף להביע משפט על יצירה, על דרך להבנת החיים, אבל אז היה משווה לדבריו נעימה של ליגלוג כאילו לא היה מזדהה הזדהות גמורה עם מה שהוא אומר. והנה, כבני-אדם חולניים מסוימים אשר בהם, לפתע, מקום שאליו הגיעו, משטר שונה, לפעמים התפתחות אורגנית, טבעית ומסתורית, דומה שהם מבצעים נסיגה כזאת בחליים עם שהם מתחילים לסקור את האפשרות שלא קיוו לה להתחיל במאוחר בחיים שונים לגמרי, כך היה סוואן מוצא בתוכו, בזכר הפסוק אשר שמע, בסונאטות מסוימות שביקש כי ישמיעו באזניו, כדי לראות אם לא יגלהו שם, את נוכחותה של אחת מאותן מציאויות לא-נראות שחדל להאמין בהן ואשר להם, כאילו היתה למוזיקה כעין השפעה נבחרת על היבושת המוסרית שממנה היה סובל, היה שב לחוש תשוקה וכמעט כוח להקדיש את חייו. אבל, כיון שלא עלה בידו להינדע למי היתה היצירה אשר שמע, לא יכול להשיגה, וסופו ששכח אותה. אמנם פגש במשך השבוע כמה בני-אדם שכמוהו נכחו באותו ערב וחקר אותם; אבל רבים הגיעו לאחר המוזיקה או יצאו לפניו; עם זאת, כמה מהם היו שם בשעה שהיתה מבוצעת, אלא שהלכו לשוחח בטרקלין אחר, ואחרים, שנשארם להקשיב, לא שמעו יותר מן הראשונים. אשר לבעלי-הבית, הללו יודעים היו שהיתה זו יצירה חדשה אשר האמנים ששכרו ביקשו לנגנה; הואיל והללו יצאו לסיבוב לא יכול סוואן לדעת יותר מזה. אמנם

היו לו ידידים מוזיקאים, אלא שעם שזכר את העונג המיוחד שאינו ניתן לתרגום אשר הסב לו הפסוק, עם שראה לנגד עיניו את הצורות שצייר, אף-על-פי-כן לא היה מסוגל לזמרו להם. אחר-כך חדל מלהרהר בדבר.

והנה, כמעט אך עברו כמה דקות לאחר שהפסנתרן הצעיר החל לנגן בבית הגברת ורדירן, לפתע, לאחר צליל רם שהוחזק ארוכות במשך שני מיקצבים, ראה קרב, מתמלט מתחת הידהוד ממושך ופרוש כעין מסך צלילי כדי להסתיר את תעלומת הדגרתו, הכיר סודי, הומה ומחולק, את הפסוק האוורירי והריחני אשר אהב. כה מיוחד היה, בעל קסם כה אישי שלא יוכל כל זולתו להחליפו, עד שנדמה היה לסוואן כאילו פגש בטרקלין של ידידים אדם שהתפעל ממנו ברחוב ונואש מלשוב ולמצאו לעולם. לסוף התרחק, רומז, זרין, בין הסתעפויות בשמו, כשהוא מותיר על פניו של סוואן את זיו חיוכו. אולם עתה יכול לבקש את שמו של האלמוני שלו (נאמר לו כי היתה זו האנדאנטה של ה"סונאטה-לפסנתר-וכינור" מאת וֶגְנֵטִי), מחזיק היה בו, יוכל להחזיקו בביתו כל כמה שיבקש, יוכל לנסות ללמוד את לשונו ואת סודו. אכן, כשסיים הפסנתרן, קרב אליו סוואן כדי להביע לו הכרת-טובה אשר נלהבותה מצאה מאד חן בעיני הגברת ורדירן.

"איזה קוסם, לא כן", אמרה לסוואן; הוא מבין אותה כל-צרכה, את הסונאטה שלו, מה, הנבל הקטן? לא ידעת כי הפסנתר יכול להגיע לכך. זה כל דבר חוץ מפסנתר; על דיברתי! בכל פעם אני מוקסמת מחדש, סבורה שאני שומעת תזמורת. זה אף יפה יותר מתזמורת, שלם יותר".

הפסנתרן הצעיר קד קידה ובחייכו, כשהוא מדגיש את המלים כאילו אמר חידוד: "את סלחנית מאד כלפי", אמר.

ובעוד הגברת ורדירן אומרת לבעלה: "בוא, תן לו מיץ-תפוזים, הוא ראוי לכך מאד", היה סוואן מספר לאודט כיצד התאהב באותו פסוק. כשאמרה הגברת ורדירן ממרחק-מה: "ובכן! כמדומתני שאומרים לך דברים יפים, אודט", השיבה: "כן, יפים מאד". ופשטותה נעמה לו לסוואן. בינתיים ביקש פרטים על וֶגְנֵטִי, על יצירתו, על תקופת-חיו שבה חיבר אותה סונאטה, על המשמעות שיכולה היתה להיות לגביו באותו פסוק קצר, זאת בייחוד היה מבקש לדעת.

אבל כל האנשים האלה שהיו מכריזים על עצמם שהם מתפעלים מאותו מוזיקאי (כאשר אמר סוואן כי הסונאטה שלו באמת יפה, קראה הגברת ורדירן: "אני מאמינה לך קצת שהיא יפה! אבל אין מודים שאין מכירים את הסונאטה של וֶגְנֵטִי, אין זכאים שלא להכירה", והצייר הוסיף: "הה! זו ממש מכונה גדולה מאד, לא כן? אין זו, אם תרצו, דבר 'יקר' ו'ציבורי', לא כן? אבל זהו רושם רב מאד לגבי האמנים"), דומה היה שאנשים אלה לא שאלו עצמם מעולם שאלות אלו, כי לא היו מסוגלים לענות.

אפילו על הערה מיוחדת אחת או שתיים שהעיר סוואן על פסוקו הנבחר: "רָאָה זה משעשע, מעולם לא שמתי לב; ואמר לך שאינני אוהבת הרבה לעמוד על קוצו של יו"ד ולתעות בחודי המחטים; אין מבטלים כאן זמן בסדיקת שערות. אין

זה גוסס הבית", השיבה הגברת ורדירן, אשר הדוקטור קוטאר היה מביט בה בהערצה תמה וחריצות שקדנית בהשתעשעה בלב אותו נחשול של ביטויים מוגמרים. יתר על כן, הוא והגברת קוטאר, מתוך מין שכל ישר שכמותו יש גם לכמה פשוטי-עם, היו נשמרים מאד מלהביע דעה או להעמיד פנים של הערצה לגבי מוזיקה שהיו מודים זה לזה, משחזרו לביתם, שאינם מבינים אותה יותר מציורו של מר "ביש". מאחר שהקהל אינו מכיר קסם, חן, של צורות הטבע זולת מה ששאב ביצירות-השיגרה של אמנות הנקלטת לאט-לאט, ושאמן מקורי דוחה ראשית-כל אותן יצירות-שיגרה, לא היו הדוקטור והגברת קוטאר, אשר בזה היו כבבואה של הקהל, מוצאים לא בסונאטה של ונטזי, לא בדיוקנאותיו של הצייר, את מה שהיה מהווה לגביהם את ההרמוניה שבמוזיקה ואת היופי שבציור. דומה היה עליהם כאשר היה הפסנתרן מגנן את הסונאטה שהוא מתבר על הפסנתר דרך-מקרה צלילים שבעצם לא היו מקשרות אותם צורות שהורגלו אליהן, וכי הצייר מטיל באקראי צבעים על גבי בדיו. כשהיו יכולים להכיר באלה צורה, היו מוצאים אותה כבדה וגסה (כלומר, נעדרת ההדר של אסכולת הציור שבעדה היו רואים אפילו ברחוב את בריותיה החיות), וללא אמת, כאילו אין מר ביש יודע כיצד כתף בנויה וכי הנשים אין להן שער סגול.

עם זאת, כיון שנתפזרו הנאמנים חש הרופא שנודמנה לידו שעת-כושר נוחה, ובשעה שהגברת ורדירן היתה אומרת דבר אחרון על הסונאטה של ונטזי, כשחיין-מתחיל המטיל עצמו למים כדי ללמוד אבל בוחר רגע שאין רבים שיראוהו:

"ובכן, זהו מה שקרוי מוזיקאי *di primo cartello*!" * קרא מתוך החלטה פתאומית. לסוואן לא גודע אלא שהופעת הסונאטה של ונטזי זה לא כבר עשתה רושם רב בקרב אסכולה שנטיותיה מתקדמות ביותר, אך לא היתה מופרת כלל לקהל הרחב.

"אני מכיר יפה מישהו ששמו ונטזי", אמר סוואן, כשהוא מהרהר במורה-לפסנתר של אחיות סבתי.

"אולי הוא-הוא", קראה הגברת ורדירן.

"הו! לא", השיב סוואן וצחק. "אילו ראית אותו שתי דקות, לא היית שואלת עצמך את השאלה".

"ובכן, לשאול את השאלה משמעו לפתור אותה?" אמר הרופא.

"אבל זה יוכל להיות קרוב", שב סוואן ודיבר, "זה יהיה עגום למדי, אבל סוף-סוף יכול גאון להיות בן-דודו של שוטה זקן. אילו כך היה, אני מודה שאין ייסורים אשר לא הייתי מקבל עלי ובלבד שהשוטה הזקן יציג אותי לפני מחבר הסונאטה; וראשית-כל, הייסורים שבביקור השוטה הזקן, שהם ודאי גוראים".

הצייר יודע היה כי ונטזי היה בשעה זו חולה מאד וכי הדוקטור פוטן חושב שלא יוכל להצילו.

"כיצד", קראה הגברת ורדירן, "יש עדיין אנשים המקבלים טיפול על-ידי הדוקטור פוטן?"

* בעל שם ראשון-במעלה. (המתרגם)

"הה! הגברת ורדירן", אמר קוטאר, בנעימה שובבנית, "את שוכחת שאת מדברת באחד מעמיתי. צריך הייתי לומר, אחד ממורי".

הצייר שמע אומרים כי על ונטי מאיים טירוף-דעת. והוא הבטיח שאפשר להבחין בזה על-פי כמה קטעים בסונאטה שלו. סוואן לא מצא הערה זו מופרכת, אבל היא הביאה אותו במבוכה; כי יצירה של מוזיקה טהורה, כיון שאין בה אף אחד מיחסי ההגיון אשר שינויים בלשון מעיד על טירוף, היה הטירוף שהופר בסונאטה נראה לו כדבר-מה מסתורי כגון טירופה של כלבה, טירופו של סוס, שאף-על-פי-כן מבחינים בהם בעצם.

"הנח לי ממוריך, יודע אתה פי-עשרה ממנו", השיבה הגברת ורדירן לדוקטור קוטאר, בנעימה של אשה המציגה דעותיה בלי מורא ועומדת באומץ-לב נגד מי שאינו שותף לדעתה. "אתה, לפחות, אינך הורג את החולים שלך!"

"אבל, גבירתי, הוא חבר-האקדמיה", השיב הרופא בליגלוג. "אם חולה מעדיף למות תחת ידו של אחד מנסיכי המדע... נאה הרבה יותר שיוכל אדם לומר: 'פוטן הוא המטפל בי'".

"הה! יותר נאה?" אמרה הגברת ורדירן. "ובכן, יש עכשיו אופנה במחלות? זאת לא ידעתי... כמה אתה משעשע אותי!" קראה לפתע וטמנה פניה בכפות-ידיה. "ואני, בהמה כשרה, הייתי משוחחת ברצינות בלי לראות שאתה מותח אותי".

אשר למר ורדירן, מאחר שמצא שקצת מיגע הוא לצחוק על מעט כל-כך, הוא הסתפק במשיכת משב עשן ממקטרתו כשהוא מהרהר מתוך עצבות כי שוב אין הוא יכול להדביק את אשתו בתחום החביבות.

"יודעת את שידידך מצא מאד חן בעינינו", אמרה הגברת ורדירן לאודט, ברגע שזו היתה אומרת לה ליל-מנוחה. "הוא פשוט מקסים; אם אין לך להציג לפנינו אלא ידידים כאלה, את יכולה להביאם".

מר ורדירן העיר כי עם זאת לא העריך סוואן את דודתו של הפסנתרן.

"הוא חש עצמו קצת זר, גבר זה", השיבה הגברת ורדירן, "הן לא תבקש שבפעם הראשונה כבר יאמץ את נוסח הבית כמו קוטאר השייך לשבט הקטן שלנו זה שנים רבות. פעם ראשונה אינה נחשבת; זה מועיל כדי להיפגש לשיחה. אודט, מוסכם שהוא יבוא לפגוש אותנו מחר בשאטלה. אולי תלכי לקחת אותו?"

"לא, הוא אינו רוצה".

"הה! ובכן, כרצונך. ובלבד שלא יסתלק ברגע האחרון!"

לתמהונה הרב של הגברת ורדירן, לא הסתלק מעולם. היה יוצא להצטרף אליהם בכל מקום שהוא, לעתים במסעדות שמחוץ לעיר, שבהם היו עדיין מעט מבקרים, כי לא היתה זו העונה, לעתים קרובות יותר בתיאטרון, שהיה חביב מאד על הגברת ורדירן; וכאשר יום אחד, בביתה, אמרה במעמדו כי בשביל ערבי הצגות-בכורה, הצגות חגיגיות, היה רשיון-מעבר מיוחד מועיל להם מאד, כי מאד לא נעים להם שלא היה בידם רשיון כזה ביום קבורתו של גאמפיטה, השיב סוואן, שמעולם לא היה סח על קשריו המזהירים אלא רק על אותם שאין מעריכים, אשר סבר כי לא מן הגימוס הוא

להסתירם, ואשר בהם קנה לו הרגל ברובע סן-ז'ורמן לכלול את הקשרים עם החברה הרשמית:

"אני מבטיח לך לטפל בדבר, תקבלוהו בעוד זמן בשביל ההצגה המחודשת של 'דאגנישף', אני סועד בדיוק מחר עם ראש-המשטרה ב'אליזה'".

"כיצד, ב'אליזה'?" קרא הדוקטור קוטאר בקול כרעם.

"כן, במעונו של מר גרבי", השיב סוואן, גבוך קצת מן הרושם שחולל פסוקו.

והצייר אמר לרופא דרך-צחוק:

"זה תוקף אותך לעתים קרובות?"

בדרך-כלל, משניתן הסבר, היה קוטאר אומר: "הה! טוב, טוב, זה בסדר", ושוב לא היה מראה סימן של ריגשה, אבל הפעם באו דבריו האחרונים של סוואן ותחת שימציאו לו את ההרגעה הרגילה העלו לשיא את תמיהתו כי אדם שעמו היה סועד, שאין לו לא כהונה רשמית ולא הצטיינות מסוג כלשהו, מתרועע עם ראש-המדינה.

"כיצד, מר גרבי? אתה מכיר את מר גרבי?" אמר לסוואן בהבעת-הפנים האווילית ונעדרת-האמון של שוטר עירוני אשר אלמוני מבקש ממנו לראות את נשיא הריפוב-ליקה ואשר, בהבינו על-פי מלים אלו "עם מי יש לו עסק", כפי שאומרים העתוננים, מבטיח למטורף המסכן שהוא יתקבל מיד ומפנה אותו אל המרפאה המיוחדת של בית-המעצר.

"אני מכיר אותו קצת, יש לנו ידידים משותפים (הוא לא העז לומר כי זה הנסיך מוולס), מלבד זאת הוא מזמין בקלות רבה, ואני מבטיח לך כי הסעודות הללו אינן משעשעות כלל, הן פשוטות מאד, לעולם אין יותר משמונה מוזמנים", השיב סוואן, שהיה משתדל לטשטש מה שנראה מסנוור מדי, כמדומה, בעיני בן-שיחו, בקשרים עם נשיא הריפובליקה.

מיד אימץ קוטאר, בהסתמכו על דברי סוואן, אותה דעה בדבר ערכה של הזמנה למעונו של מר גרבי, כי זה דבר שאין קופצים עליו והוא שכיח ביותר. מאותה שעה שוב לא היה תמה על שוואן, כמוהו כזולתו, בא ויוצא בארמון אליזה, ואפילו משתתף היה קצת בצערו על שהוא הולך לסעודות שהמוזמן עצמו מודה שהן משעממות.

"הה! טוב, טוב, בסדר", אמר, בנעימה של פקיד-מכס, אשר עתה-זה היה חשדן אלא שלאור הספריך הוא נותן לך את אישורו ומניח לך לעבור בלי פתיחת מזוודות.

"הה! אני מאמינה לך שאין הן צריכות להיות משעשעות, אותן סעודות, יש לך אומץ-לב ללכת אליהן", אמרה הגברת ורדירן, שבעיניה נראה נשיא-הריפובליקה "משעמם" מסוכן במיוחד מרוב שיש לו אמצעי פיתוי וכפייה אשר, אם יופעלו על הנאמנים, יש בהם כדי להביאם לידי נשירה. "דומה שהוא חירש גמור ואוכל באצבעותיו".

"אכן, אם כן ודאי אין זה משעשע אותך ביותר ללכת לשם", אמר הרופא בנעימה של השתתפות-בצער; ומשזכר את מספר שמונת המוזמנים: "האם הן סעודות פנימיות?" שאל בעירנות, מתוך שקידה של בלשן יותר מאשר סקרנות של בטלן.

אבל היוקרה שהיתה בעיניו לנשיא-הריפובליקה סופה, אף-על-פי-כן, שגברה הן על עניונו של סוואן הן על עיונותה של הגברת ורדירן, ובכל סעודה היה קוטאר שואל

בענין: "האם נראה הערב את מר סוואן? יש לו קשרים אישיים עם מר גרבי. זהו מה שקרוי ג'נטלמן?" הוא אף הרחיק לכת עד כדי להציע לו כרטיס-הזמנה לתערוכה של הפואת-שיניים.

"אתה תוכנס עם אלה שיהיו עמך, אבל אין הפניסה מותרת לכלבים. אתה מבין, אני אומר לך זאת מפני שהיו לי ידידים שלא ידעו זאת והתחרטו".

אשר למר ורדירן, הוא שם לבו לרושם הרע שעשתה על אשתו אותה תגלית כי סוואן יש לו ידידים תקיפים שעליהם לא היה סח מעולם.

אם לא היו עורכים מסיבה בחוץ היה סוואן חוזר ומוצא את הגרעין הקטן בבית ורדירן, אבל הוא לא היה בא אלא בערבים, וכמעט מעולם לא היה מסכים לסעוד על אף בקשותיה של אודט...

הרושם לסופר כניסוי למדען, בהבדל זה שאצל המדען מלאכת השכל קודמת ואצל הסופר היא באה לאחרי-כך.